

Ifj. dr. Korhecz Tamás

MAGYAR AUTONÓMIA-ÉPÍTÉS A VAJDASÁGBAN

Miért jutott legmesszebb a délvidéki magyarság az autonómia kiépítésében?

Bevezető

Az utóbbi két évtizedben a magyar autonómia problémaköre elnyúlhatetlen politikai témává vált. Politikai és kvázi jogi dokumentumok sorában öltöttek testet a különböző magyar autonómia-tervezetek a Vajdaságtól Kárpátaljáig. Gyakran a magyar politizálásban az autonómia a kisebbségi gondok varázserejű megváltásának szinonimájává vált. Némi cinizmussal akár azt is kijelenthetjük, hogy gyakorta talán nem is az volt a magyar politikum számára a legfontosabb, hogy akár részben is, de megvalósuljon a magyar autonómia bizonyos formája, hanem inkább az, hogy a „megváltó” nemzeti autonómia követelésén keresztül maga mellett mozgósítsa a magyar szavazókat. A koncepció, a követelés fontosabbá vált magánál az autonómiánál is. Talán ennek is betudható az, hogy a szlovéniai és a vajdasági magyarság autonómia-törekvéseinek részbeni gyakorlati megvalósulása többé-kevésbé visszhang nélkül maradt a magyar közvéleményben¹. Ebben az írásban elsősorban arra keressük a választ, hogy nagyobb lélekszámú, politikailag szervezett határon túli magyar közösségek közül miért éppen az alig háromszázezres szerbiai, azaz vajdasági magyar közösség érte el a legtöbbet az autonómia megvalósítása terén. Mielőtt azonban kísérletet tennénk arra, hogy megválaszoljuk ezt a kérdést, ennek az írásnak az első részében, röviden definiálni kívánjuk mit is értünk nemzeti-ségi autonómián. A második részben megpróbáljuk igazolni azt a hipotézist, miszerint a vajdasági magyarság a XXI. század első évtizedében kiépítette a nemzetiségi autonómia egy bizonyos formáját, azaz felsorolni azokat a tényeket, eredményeket, amelyek az autonómia meglétét alátámaszthatják. A munka harmadik részében pedig, mint azt már említettük, rá szeretnénk mutatni azokra a körülményekre, amelyek meggyőződésünk szerint lehetővé tették ezeket az eredményeket.

Mit értünk kisebbségi, nemzetiségi autonómia alatt?

Noha a nemzetiségi autonómia fogalma egyetlen nemzetközi jogi egyezményben sem lett pontosan definiálva, tudományos értekezések sora tett – több kevesebb sikerrel – kísérletet az autonómia fogalmának a meghatározására². A különböző jogi és nem jogi dokumentumok, tudományos definíciók gyakran két autonómiaformát említenek meg, az egyik a területi (politikai) autonómia, a másik a személyi elvű, perszonális vagy kulturális autonómia³. Az autonómiával rokon, és tőle nem egykönnyen megkülönböztethető fogalmak az önkormányzás, öngazgatás, belső önrendelkezés. Ezúttal nem kívánunk hosszas okfejtésbe bocsátkozni az autonómia definiálása terén, de nem kívánjuk megkerülni az autonómia fogalmának a meghatározását sem. A releváns források számbavételével a nemzetiségi autonómia „olyan jogilag szabályozott konstrukció, amely biztosítja, hogy az állami hatóságok hatáskörébe tartozó, egy nemzetiséget közvetlenül érintő kérdésekben a nemzetiség választott képviselői döntsenek vagy hatékonyan befolyásolják az ilyen döntéshozatalt”⁴. A fenti meghatározásból kitűnik, hogy az autonómiához elsősorban arra van szükség, hogy az állam átengedje a nemzetiségek választott testületeinek, önkormányzatainak azokat a döntéseket (igazgatási, jogalkotási, támogatáspolitikai döntések, költségvetési forráselosztás), amelyek közvetlenül befolyásolják az adott nemzetiség helyzetét (elsősorban önazonosságát, egyenrangúságát). Ebben az értelemben az autonómia szorosan összefügg a hatalomgyakorlásban történő hatékony részvétel jogával, voltaképpen ennek a jognak az egyik módozata⁵.

A fentiekben meghatározott autonómiának természetesen megannyi változata, szervezési formája lehetséges és természetesen a mértéke is különböző lehet attól függően, hogy az állam mekkora mértékben engedi át az adott területen a saját hatáskörébe tartozó döntéshozatalt, költségvetési pénzeket a nemzetiségi önkormányzatnak (önkormányzatoknak).⁶ Mindazonáltal alapvető téziscserét követ el az, aki az autonómiát, mint a kisebbségi politizálás végcélját, a kisebbségi helyzetből eredő hátrányok felszámolását határozza meg. Ezzel szemben a nemzetiségi, így a magyar autonómia is sokkal inkább eszköz, mint végcél. Az autonómia a nemzeti kisebbségek helyzeti hátrányait felszámoló hatékony eszköz lehet, eszköz, amely talán elengedhetetlen ahhoz, hogy egy nemzeti közösség kisebbségi helyzetben is megmaradjon és valóban egyenrangú lehessen.

A vajdasági magyarság autonómiája

Mint azt a bevezetőben is felvetettük, ez az írás abból a feltételezésből indul ki, hogy a vajdasági-délvidéki magyarok, romániai, ukrainai és felvidéki sorstársaiktól eltérően, a XXI. század első évtizedében megvalósították a nemzetiségi autonómia egy formáját, azaz vitathatatlanul megkezdték ennek az autonómiának a jogi és gyakor-

lati kiépítését. Ezt a tézist elsősorban azzal kívánjuk alátámasztani, hogy alkotmányos és törvényes keretek között működik a Magyar Nemzeti Tanács (a továbbiakban: MNT), a vajdasági magyarság országos kisebbségi önkormányzata, amely számos, addig az állami hatóságok által gyakorolt jogkört lát el, és amelynek költségvetési háttere is évről évre erősebb. Az MNT működésén kívül, az autonómia szempontjából igen jelentősnek tűnik az a kormányzati részvétel, amelyet a vezető magyar politikai erő valósított meg az elmúlt hét esztendőben a Vajdaság Autonóm Tartomány szerveiben.

Az MNT mint a magyar kulturális autonómia szerve

2002 őszén, az abban az évben meghozott jugoszláv kisebbségvédelmi törvény rendelkezései alapján, a vajdasági magyarok megválasztották országos önkormányzatukat, az MNT-t, amely a törvény értelmében a művelődés, az oktatás, a tájékoztatás és a hivatalos nyelvhasználat terén „önkormányozza” a vajdasági magyarság ügyeit. Több tízezer magyar nemzetiségű választópolgár, több száz civil szervezet vett részt az elektori gyűlés megválasztásában, amely azt követően részarányos rendszerben megválasztotta az MNT 35 tagját⁷. A jugoszláv törvény persze sokkal inkább meghirdette, mintsem biztosította a magyarság (és más elismert nemzeti kisebbségek) kulturális autonómiáját, hiszen a kisebbségvédelmi törvény keretjellelű rendelkezéseit szerbiai jogszabályokkal kellett életre kelteni, mert az említett területek részletes szabályozása nem tartozott a szövetségi – jugoszláv – törvényhozás hatáskörébe. A jugoszláv kisebbségvédelmi törvénynek azonban mégis kulcsszerepe volt abban, hogy a magyarságnak ma van működő, valós hatalommal rendelkező önkormányzata, hiszen egyrészt kollektív jogként elismerte az autonómiának ezt a korlátozott formáját, másrészt lehetővé tette, hogy gyakorlatban létrejöjjön az MNT. Az MNT megalakulását követően kezdődött meg az a politikai küzdelem, amelynek során a Vajdasági Magyar Szövetség (a továbbiakban: VMSZ), mint vajdasági szintű kormánypárt, megkezdte ennek a keretnek a tartalommal történő feltöltését. Ez az építkezési folyamat párhuzamosan három vágányon haladt: az MNT költségvetési pénzelésének a biztosítása; az MNT hatásköreinek és jogosítványainak a bővítése; valamint az MNT alá rendelt magyar intézményrendszer létrehozása, illetve bővítése. Ez az építkezési folyamat, mint azt már említettük, elsősorban a vajdasági kormányzati részvételen keresztül lett támogatva, hiszen ott a VMSZ folyamatosan jelentős politikai befolyással bírt. Ennek köszönhetően az MNT helyzetbe hozása is leginkább a vajdasági hatalmi jogosítványok átruházásán keresztül folyt.

Ez az írás nem ambicionálja, hogy sorba vegye mindazokat a jogosítványokat, költségvetési pénzforrásokat, intézményeket, amelyekkel az MNT ma rendelkezik, illetve igazgat, de néhányat mégis fontosnak tartunk megemlíteni. Először is, ami a költségvetési forrásokat illeti, az MNT ma ott tart, hogy míg a 2003. évben működé-

sére néhány millió dinár jutott, az MNT 2008. évi költségvetése meghaladja a 30 millió dinárt (körülbelül 100 millió forint), amit részben a tartományi, nagyobb részt pedig a központi költségvetés biztosít nevesített forrásként. Ebből a támogatásból az MNT biztosítja főállású alkalmazottainak bérét, székházának a fenntartását, a műszaki felszerelést, az ülések, rendezvények és utazások költségeit. Ami a jogosítványokat, hatásköröket illeti két dolog külön említést érdemel. Az egyik, hogy a tartomány az MNT-re ruházta a vajdasági települések hivatalos magyar elnevezéseinek a meghatározását, másrészt hogy az MNT bírálja el a tartomány által a magyar civil szervezeteknek juttatott költségvetési támogatásokat, amelyek nagysága 2008-ban meghaladja a 22 millió dinárt (több mint 60 millió forint)⁸.

A magyar autonómia kiépítésében külön jelentősége van az MNT által alapított intézményrendszer létrehozásának. Az elmúlt öt esztendő során az MNT átvette az állami hatóságoktól vagy pedig társalapítója lett számos magyar csúcshintézménynek. Ezek közé tartozik az újvidéki Magyar Szó lapkiadó és nyomda, az újvidéki Forum Könyvkiadóház, a zentai Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, valamint az Európa Kollégium. Ami az intézményátvételt, -alapítást illeti, külön említésre méltó, hogy ezek költségvetési támogatása változatlan maradt az alapítócsere ellenére. Várható, hogy az évtized végéig az MNT átveszi az igazgatási, alapítási jogokat továbbbi fontos állami (tartományi) alapítású magyar intézmények esetében, mint amilyenek a szabadkai Kosztolányi Magyar Tehetséggyondozó Gimnázium, a zentai Bolyai Magyar Matematikai Gimnázium, a szabadkai Magyar Tanítóképző Egyetemi Kar, a szabadkai Népszínház stb. A fent említetteken túl az MNT számos egyéb jogosítvánnyal rendelkezik a magyar oktatás, művelődés és tájékoztatás területén a magyar nemzeti lobogó és ünnepek meghatározásától kezdve a különböző részvételi és véleményezési jogokig.

Az eltelt időszak fontos vívmánya, hogy a 2002-ben elfogadott jugoszláv kisebbségvédelmi törvény a nemzeti tanácsokra vonatkozó rendelkezései 2006 őszén mint kollektív kisebbségi jog beépültek a hatályos szerbiai alkotmányba⁹. A fentiek alapján megállapítható, hogy az MNT ma már egy olyan szervezet, amely joggal tekinthető a magyar autonómia izmosodó intézményének, amely évről évre egyre szélesebb jogkörökkel és nagyobb költségvetési támogatással rendelkezik a vajdasági magyarság önazonosságának megőrzését illetően. Ugyanakkor a szerbiai törvényhozás továbbra is adós a nemzeti tanácsok megválasztását, hatásköreit és pénzelését egységesen és részletesen szabályozó törvény meghozatalával, ami nélkül az MNT teljes mértékben nem válhat a magyar perszonális autonómia csúcshintézményévé.

Vajdasági kormányzati részvétel

Amint azt a fentiekben tárgyaltuk, a vajdasági magyarság vezető politikai erejének, a VMSZ-nek a kormányzati részvétele (2000 novemberétől folyamatosan) jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy az MNT számos tartományi magyar intézmény alapítói

és igazgatási jogát átvehette, valamint hogy tevékenyen részt vesz a magyar kultúrára és szervezetekre szánt tartományi támogatások elosztásában. Ezen túl, feltehető a kérdés, hogy a vezető magyar párt ilyen, immár hosszú távú, több cikluson keresztül történő kormányzati szerepvállalása mennyire tekinthető autonómiának. Az első fejezetben tárgyalt autonómia-definíció értelmében erre a kérdésre nem adható egyértelmű válasz. Az kétségtelen, hogy a magyar szavazatokkal legitimált és kormányzati pozícióba segített VMSZ érdemben és hatékonyan befolyásolta az elmúlt hét évben a magyarságot érintő jóformán összes jogszabály és kormányzati intézkedés meghozatalát Vajdaság hatáskörein belül. Ugyanakkor tekintettel arra, hogy a koalíciós kormányzásban való „magyar” részvétel nem jogilag szabályozott és szavatolt, ezért ezt a gyakorlatot inkább a részvételi jog tágabb keretének kellene tartanunk, semmint az autonómia bizonyos formájának¹⁰. Ez még akkor is így van, ha tekintetbe vesszük, hogy lassan íratlan szabállyá (szokásjoggá) kezd válni a „magyar politikai erő” részvétele a vajdasági kormányzásban, hatalomgyakorlásban¹¹. Ismeretes, hogy a Finnországi Svéd Néppárt szokásjogként gyakorlatilag minden finn kormánytöbbség része.

Itt említjük meg, hogy a 2008. esztendőben várható, hogy az új szerbiai alkotmánnyal összhangban Vajdaság meg hozza legmagasabb jogszabályát, a Statútumot. Ennek a jogszabálynak az elkészült munkaváltozata több olyan megoldást is tartalmaz, amelyek bizonyos szempontból intézményesítenék a jelenlegi „szokásjogot” (részarányos képviselő és foglalkoztatás a tartományi szervezetben, korlátozott vétőjog a „nemzetek tanácsa” részéről, a multikulturalizmus és többnyelvűség mint alapértékek stb.)¹². Tekintettel arra, hogy a fent vázolt megoldások élvezik a jelenlegi vajdasági parlamenti többség bizalmát, reális esélye van annak, hogy jelentős részük a Statútum végleges szövegébe is bekerül.

A siker titka?

Az alábbiakban arra keressük a választ, hogy milyen körülményekkel magyarázható, hogy a vajdasági magyarság sikeresebb volt és tovább jutott a magyar autonómia kiépítésében, mint erdélyi, felvidéki és kárpátaljai nemzettársaik. Milyen specifikumok eredménye az, hogy nem az EU-tagállamokban élő, politikailag szervezett és a vajdaságinál nagyobb létszámú magyar közösségek váltották valóra az autonómia-tervezeteiket, hanem a sok szempontból Európa mostohagyermekékként kezelt Szerbia magyarsága. Természetesen a feltett kérdésre nehéz egyértelmű és csupán egy okra visszavezethető választ adni. Valószínűleg több sajátos körülmény is közrejátszott ennek az állapotnak a kialakulásában, ezért általános tanúságokat sem egyszerű levonni az autonómia kiépítésének vonatkozásában. Mindazonáltal a magunk részéről három olyan körülményre szeretnénk rámutatni, amelyek kétségtelenül hozzájárultak ahhoz, hogy a vajdasági magyar politikum sikereket ért el az autonómia megvalósítása terén.

1. a decentralizáció és a nemzetiségi egyenrangúság jugoszláviai és vajdasági hagyományai;
2. a Szerbiában XXI. század elején kialakult pozitív bizalmi politikai légkör többség és kisebbség között;
3. a Vajdasági Magyar Szövetség koordinált, vertikális politikai érdekérvényesítő képessége.

A jugoszláv és vajdasági specifikumok és hagyományok

A mai Szerbia és a Vajdaság politikai szereplői jelentős számban még a multietnikus szövetségi Jugoszláviában szocializálódtak. Az akkori ország államberendezése, különösen a XX. század hatvanas éveinek végétől kezdve döntően eltért a többi kelet-európai szocialista országétól. A titói Jugoszlávia erősen decentralizált szövetségi ország volt, amelyben a helyi önkormányzatok igen széleskörű államhatalmi jogosítványokat gyakoroltak, a tagköztársaságok és a velük közel azonos jogosítványokat élvező szerbiai autonóm tartományok (Vajdaság, Koszovó és Metóhia) pedig önálló törvényhozással, adórendszerrel és igazságszolgáltatással rendelkeztek. A szövetségi államon belül Vajdaság kifejezetten multietnikus tartomány volt, amelyben „állampolitika” volt a nemzetek és nemzetiségek részarányos foglalkoztatása a hatalmi szervezetben, valamint az öt hivatalos nyelv alkotmányosan szavatolt egyenrangúsága. Ugyancsak a titói Jugoszlávia specifikuma volt az úgynevezett „munkás öngazgatás” és „társadalmi” tulajdon, ami a funkcionális autonómia sajátos szocialista kísérlete volt.

A fentiekből az következik, hogy a többi kelet-európai ország erősen központosított, rejtetten vagy nyíltan nacionalista etatista államberendezésétől eltérően, Jugoszláviában természetes és kívánatos fogalmak és értékek voltak a decentralizáció, a nemzetek (kisebbségek és nagyobbak) önrendelkezése, intézményesített egyenrangúsága, az autonómia mint elfogadott politikai fogalom és gyakorlat. A volt Jugoszlávia ezen politikai hagyatéka ma is erősen befolyásolja a politikai közgondolkodást a Vajdaságban, de Szerbiában is. Igaz ugyan, hogy Milosevics pont ennek az értékrendnek a kritikáján emelkedett a magasba, de még uralkodása idején is sokan pozitívan tekintettek erre az időszakokra és ezekre a politikai értékekre.

Meggyőződésünk, hogy a magyar autonómia-törekvések, de általában a kisebbségi jogok, kollektív jogok iránti nagyobb „megértés és nyitottság”, vagy másként a rideg elutasítás hiánya Szerbiában nagyrészt ezeknek a XX századi jugoszláv és vajdasági specifikumoknak, hagyományoknak tudható be¹³. Vajdaságban egyszerűen nem számítanak tabunak olyan kisebbségi követelések, hogy egy nemzetiség tagjai arányosan töltsenek be magas hatalmi funkciókat, hogy egy kisebbség nyelve hivatalos nyelv legyen az állami szervezetben, hogy az érintettek igazgassák a számukra fontos intézményeket, hogy komoly állami funkciókat az önkormányzatok lássanak el.

A szerbiai rendszerváltás teremtette lehetőségek kihasználása – a kisebbségvédelmi törvény meghozatala – bizalom a kisebbségi és többségi politikusok között

Miután 2000 őszén Milosevicset és rezsimjét a szerbiai ellenzék tömegtüntetéseken távozásra kényszerítette, a soron következő választásokon az egyesült demokratikus ellenzék elsőprő győzelmet aratott Milosevic Szocialista Pártja és szövetségesei, a Szerb Radikálisok felett. Az új jugoszláv és szerb kormánytöbbség számos intézkedésével igyekezett igazolni szakítását a kilencvenes évek Milosevic fémjelezte politikájával. Részben ennek a törekvésnek az eredményeképpen, másrészt egyes nemzetközi szervezetek biztatására a szövetségi kormány eldöntötte, hogy elkészíti, más térségbeli országokhoz hasonlóan, a nemzeti kisebbségek jogainak védeleméről szóló törvényt. Noha az akkor hatályos alkotmányok, valamint számos törvény szabályozta és szavatolta a kisebbségek különböző jogait, egy egységes kisebbségi kódex meghozatala nagy politikai jelentőséggel bírt, és jelzésértékű lehetett. A törvény meghozatala tehát nem elsősorban a VMSZ kezdeményezésére történt, de mint az akkori uralkodó egyesült Demokratikus Ellenzék fajsúlyos része, a vezető magyar párt komoly szerephez jutott a törvény előkészítése során. A törvény szakmai előkészítését szolgáló munkacsoportban, részben a véletlenek folytán, négy VMSZ-hez közeli jogász szakértő is helyet kapott.¹⁴ A törvényelőkészítő munkabizottság magyar magja gyorsan átvette a kezdeményezést, elsősorban az adott szakterületen meglevő tekintélyüknek és jártasságuknak köszönhetően. Ennek tudható be, hogy az első munkaváltozat szövegének nagyobb részét a munkacsoport magyar tagjai készítették el, és ezen a változaton már komoly módosítások nem történtek. A nemzeti tanácsok intézménye, azaz a kisebbségek önkormányzathoz való kollektív joga azért került be a törvénybe, mert a törvényelőkészítő bizottság magyar tagjai ezt a politikai programcélként, ha keretjellegűen is, de sikeresen beépítették a készülő törvénybe. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a kisebbségvédelmi törvény részben külső nyomásra, részben a vezető szerbiai politikai erők elhatározása alapján született meg, de egyes tartalmi elemei (különösen azok, amelyek az autonómia alapjait teremtették meg) kizárólag a magyar politikum helyzetfelismerésének és helyzetkihasználásának eredményei. Ugyancsak a politikai leleményesség eredménye, hogy a törvénybe, illetve a végrehajtási jogszabályokba sikerült beépíteni azokat a rendelkezéseket, amelyek lehetővé tették a Magyar Nemzeti Tanács gyakorlati létrehozását és megválasztását (erre 2002 októberében került sor), hiszen voltak komoly próbálkozások arra vonatkozóan, hogy a nemzeti tanácsokat majd egy bizonytalan jövőben elfogadott külön törvény alapján hozzák létre, a jugoszláv kisebbségvédelmi törvény pedig csak deklarálja ennek lehetőségét. A jugoszláv kisebbségvédelmi törvény meghozatalával a vajdasági magyarság gyakorlatilag betette a lábát abba az ajtórésbe, amit a szerbiai rendszerváltás nyitott meg, az MNT

későbbi pénzügyi konszolidációja, hatásköreinek a kiszélesítése, a törvény adta jog alkotmányerőre emelése, már csak egyfajta következménye, folytatása ennek a többé-kevésbé véletlen huszárvágásnak. Mindazonáltal, itt kell megemlíteni, hogy sem az érintett egyének kitűnő helyzetfelismerése és helyzetkihasználása, sem a törvény kereteinek későbbi, tartalommal való feltöltése (jogosítványok, funkciók és pénz) nem valósulhatott volna meg azon új bizalmi légkör nélkül, ami a 2001-ben hatalomra jutott szerbiai ellenzéken belül kialakult a szerb és magyar politikai vezeték között. A Milosevics megbuktatásában és a rendszerváltásban való közös és tevékeny részvétel olyan bizalmi tőkét kovácsolt össze, amelyen áthidalható volt sok addig meglévő árok és akadály. Mindebben felbecsülhetetlen érdeme és kulcsszerepe van néhány szubjektív tényezőnek. Várady Tibor jogászprofesszor, akadémikus például önzetlenül használta fel saját Belgrádban, Újvidéken és Budapesten is meglévő szakmai súlyát és tekintélyét arra, hogy bizalmat építsen ki a vajdasági magyar és a belgrádi politikai körök között.

A VMSZ koordinált vertikális érdekérvényesítő képessége

Az előző fejezetben már rámutattunk arra, hogy a VMSZ (azaz egyes politikusai) igencsak hatékonyan élt azzal a lehetőséggel, hogy törvényesítse évtizedes programcéljának egyikét, a Magyar Nemzeti Tanács létrehozását, és ezzel megágyazzon az autonómiának. Ugyanakkor ahhoz, hogy a 2002 őszén megalakult MNT valós autonómiát szerezzen, komoly politikai érdekérvényesítésre volt szükség az elmúlt több mint öt esztendő során. Egy (jog) rendszeridegen, teljesen új intézményt kellett „helyzetbe hozni”, megteremteni a működéséhez szükséges költségvetési támogatásokat, átruházni rá hatósági jogköröket, alárendelni a magyar intézményeket.

Abban, hogy ez sikerült, az individuális politikai, kormányzati teljesítményeken túl az is közrejátszott, hogy a vezető magyar politikai párt sikeresen kumulálta kormányzati részvételét a politikai hatalom minden szintjén. 2000 őszén, illetve 2001 elején a szerbiai demokratikus ellenzék, amelynek része volt a VMSZ, gyakorlatilag átvette az irányítást a hatalom minden szintjén (szövetségi jugoszláv állam, Szerbia, Vajdaság, helyi önkormányzatok). A VMSZ vezető hatalmi párt lett a tömbmagyarság területét felölelő nyolc önkormányzatban, jelentős hatalmi párt a vajdasági kormányzatban (a húsz kormánytag közül három volt VMSZ-es, de ezek kulcsfontosságú tárcaikat tartották), de részt vett a szövetségi kormányzásban is (két államtitkári helyet foglalt el) és a szerbiai kormányban is (Kasza József a kormány egyik alelnöke volt 2001–2003 között). Ez a hatalmi vertikum lehetővé tette a VMSZ-nek, hogy időnként jól összehangolt zenekarként közös erővel vigyen sikerre olyan magyar vonatkozású ügyeket, amelyek a magyar autonómia megvalósítása szempontjából fontosak voltak. Az ilyen koordinált fellépés gyakran tette lehetővé olyan projektumok finanszírozását is, amelyekre egy forrásból semmiképpen sem jutott volna elegendő forrás.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az MNT által kiteljesedni látszó vajdasági magyar kulturális autonómia olyan egymással összefüggő körülmények és politikai teljesítmények eredményeként jöhetett létre, amelyek csak korlátozottan szolgálhatnak hasznos tanulságnak, útmutatónak a többi kisebbségi magyar közösség számára. Három dolog azonban nagy bizonyossággal valószínűsíthető: 1. az autonómia nem megváltás a kisebbség számára, hanem egy olyan hosszú építkezési folyamat, amelyben több az izzadság és akadály, mint a látványos, hangos siker; 2. az autonómia kiépítése nagymértékben a kisebbség és többség közötti bizalom, bizalomépítés kérdése; 3. az autonómia kiépítéséhez szükség van arra, hogy a kisebbség politikai érdekérvényesítési képessége erős legyen, hogy az autonómiaépítést felvállaló kisebbségi politikai erő rendelkezzen az általa képviselt közösség nagyarányú támogatásával. Amennyiben egy nemzeti kisebbségnek nincs politikai súlya (akár regionálisan, akár országosan), a kisebbségi autonómia vagy nem épül be az ország jogrendjében vagy pedig kirakatszerepet tölt be.¹⁵

Jegyzetek

- ¹ A témára vonatkozó ritka tudományos publikációk egyike: Szarka, L. A kormányzati szerepvállalás hatása a kisebbségi magyar pártok önkormányzati politikájára In.: Blénesi, É. és Mandel, K. Szerk. *Kisebbségek és Kormánypolitika Közép-Európában (2002–2004)*, Gondolat, Budapest, 2004, 259–284.
- ² Lásd Hannum, H.: *Autonomy, Sovereignty, and Self-determination – The Accommodation of Conflicting Rights*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1990, illetve Lapidoth, R.: *Autonomy – Flexible Solutions to Ethnic Conflicts*, United States Institute of Peace Press, Washington DC, 1997.
- ³ Brunner, G, Küpper, H.: *European Options of Autonomy: A Typology of Autonomy Models of Minority Self-Governance* In Gál K. Szerk. *Minority Governance in Europe*, OSI, Budapest, 2002, 20–21.
- ⁴ Kovács, P.: *Questions and Answers on Minority-Related Autonomy Issues*, In.: Gál K. szerk. *Minority Governance in Europe*, OSI, Budapest, 2002, 346.
- ⁵ Myntti, K., *A Commentary to the Lund Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Public Life*, Institute for Human Rights, Abo Academy University, Turku/Abo, 2001, 41.
- ⁶ Ibid.
- ⁷ Korhecz, T.: *Valóra válhat-e az autonómia-álom? – A Vajdaságban megalakult a Magyar Nemzeti Tanács*. In Blénesi É.–Mandel K. (szerk.): *Kisebbségek és kormánypolitika Közép-Európában*. Gondolat, Budapest, 2004, 201.
- ⁸ Magyar Szó, Hétféje melléklet, 2008. 04. 05., 10.
- ⁹ *Ustav Republike Srbije /A Szerb Köztársaság Alkotmánya/*, A Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye 98/2006, 75. szakasz, 3. bekezdés Az Alkotmány magyar nyelvű fordítása megtalálható a következő web címen: <www.puma.vojvodina.sr.gov.yu/etext.php?ID_mat=512>, meglátogatva: 2008. 06. 18.

- ¹⁰ Myntti, 7, 10.
- ¹¹ Erre engednek következtetni azok a vajdasági politikai nyilatkozatok és elemzések, amelyek szerint nincs olyan releváns, parlamenti politikai erő (a jobbszélről a balszél felé) a Vajdaságban, amely a VMSZ-t ne tekintené potenciális koalíciós partnerének a 2008. májusi választások után.
- ¹² A Vajdaság AT Statútumának munkaváltozata, magyar nyelven megtalálható a következő honlapon: www.vmsz.org.yu
- ¹³ A vajdasági „hagyaték” jelentőségét Szarka László is fontos tényezőként említi tanulmányában. Szarka, 267.
- ¹⁴ Dr. Ordy Kartag Ágnes, jogász, egyetemi tanár, a volt jugoszláv kisebbségügyi minisztérium államtitkára, dr. Várady Tibor, jogászprofesszor, akadémikus, akkoriban a Külügyminisztérium fő jogtanácsosa (is), Józsa László, ügyvéd, az ideiglenes Magyar Nemzeti Tanács elnöke, valamint ezen tanulmány szerzője.
- ¹⁵ Jellemző példa erre a szlovéniai magyarok és olaszok esete. A szlovén állam ezeket a tízezernél kisebb létszámú kisebbségeket „kényezteti”, autonómiát biztosít a számukra, de a több tízezres szerb, bosnyák és horvát kisebbségeket gyakorlatilag nem ismeri el nemzeti kisebbségként. A szlovéniai kisebbségek helyzetéről bővebben lásd: Krivokapic, B. Zaštita manjina u međunarodnom i uporednom pravu, III. Kötet, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Srbije i Crne Gore, Belgrad, Sylos-print, Újvidék, 2004, 65–86.